

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Haridusvaldkonna
arengukava 2021–2035

Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035

ÜLDEESMÄRK:

Eesti inimestel on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut

MÕÕDIKUD:

- Madala haridustasemega mitteõppivate 18–24a. osakaal
- Täiskasvanute osalus elukestvas õppes
- Eri- ja kutsealase haridusega täiskasvanute osakaal
- Tipptasemel oskustega õpilaste osakaal PISA uuringus

Õpivõimalused ja hariduse korraldus

Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemete ja -liikide vahel

Tegevussuunad

Kvaliteetset haridust pakkuv, kaasav ja kestlik õppeasutuste võrk ja taristu

Paindlikud õpivõimalused, kvaliteetne haridus ja toetatud õpe

Rahvusvahelistumine ja õpiränne

Mõõdikud:

3-aastaste kuni kooliealiste laste osalus alushariduses

Vähemalt keskharidusega 20–24a osakaal

Kolmanda taseme haridusega 25–34a osakaal

Eestist väljaminev lühiajaline õpiränne kutse- ja kõrghariduses

18 522 mln €

Õpetajad, õpikeskkonnad ja õpikäsitus

Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesine õpikeskkond ning õppijast lähtuv õpe

Tegevussuunad

Nüüdisaegne õpikäsitus

Nüüdisaegsest õpikäsitusest lähtuvad õppekavad, nutikas õppevara ja -metoodika

Ühine kultuuri- ja väärtusruum, kvaliteetne eestikeelne ja eesti keele õpe

Õpetajate ja tugispetsialistide järelkasv

Haridusasutuste juhtide järelkasv

Mõõdikud:

Baastasemest kõrgemate digioskustega 16–24a osakaal

Õppijate ja õpetajate subjektiivne rahulolu

Eesti keele oskus põhikooli lõpetamisel

6 032 mln €

Haridus, ühiskond ja tööturg

Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele

Tegevussuunad

Tööjõu ja oskuste vajaduse prognoosimise ja seire süsteem

Suuremat lisandväärtust loovad oskused, täiendus- ja ümberõppevõimalused

Mõõdikud:

Hõivatute osakaal eri- ja kutsealase haridusega 20–34a inimeste hulgas

Baastasemest kõrgemate digioskustega 16–74a osakaal

Lõpetajate ettevõtlikkus

833 mln €

Eelarve aastateks 2021-2035

SUURIMAD MUUTUSED

- Õppijast lähtuv õpe
- Mikrokvalifikatsioonid ja koolitusampsud
- Lõimitud üld- ja kutsekeskharidus
- Oskustepõhine kutsesüsteem

Sisukord

5

Sissejuhatus

6

Arengukava aluspõhimõtted ja väärtused

7

Praegune olukord

11

Üldeesmärk ja strateegilised eesmärgid

13

Strateegilised eesmärgid, sihid ja tegevussuunad

— **Strateegiline eesmärk 1:** Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemetel ja -liikide vahel

— **Strateegiline eesmärk 2:** Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesine õpikeskkond ning õppijast lähtuv õpe

— **Strateegiline eesmärk 3:** Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele

28

Arengukava juhtimine ja elluviimine

29

Seosed olulisemate Euroopa Liidu ja rahvusvaheliste poliitikate ning teiste valdkondlike arengukavadega

34

Arengukava maksumuse prognoos

35

Mõisted

Sissejuhatus

Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 on Eesti elukestva õppe strateegia 2020 jätkustrateegia, milles seatakse hariduse sihid järgmiseks 15 aastaks. Arengukava koostamisel on aluseks võetud uuringud ja analüüsid, ekspertide koostatud visioonidokumendid, strateegia „Eesti 2035“, ÜRO säästva arengu eesmärgid, haridusvaldkonna arengukava töörühmade töö tulemused, avalike arutelude ja kaasamisürituste raames kogutud tagasiside ja sisend ning Eesti elukestva õppe strateegia 2020 ja selle vahehindamise tulemused.

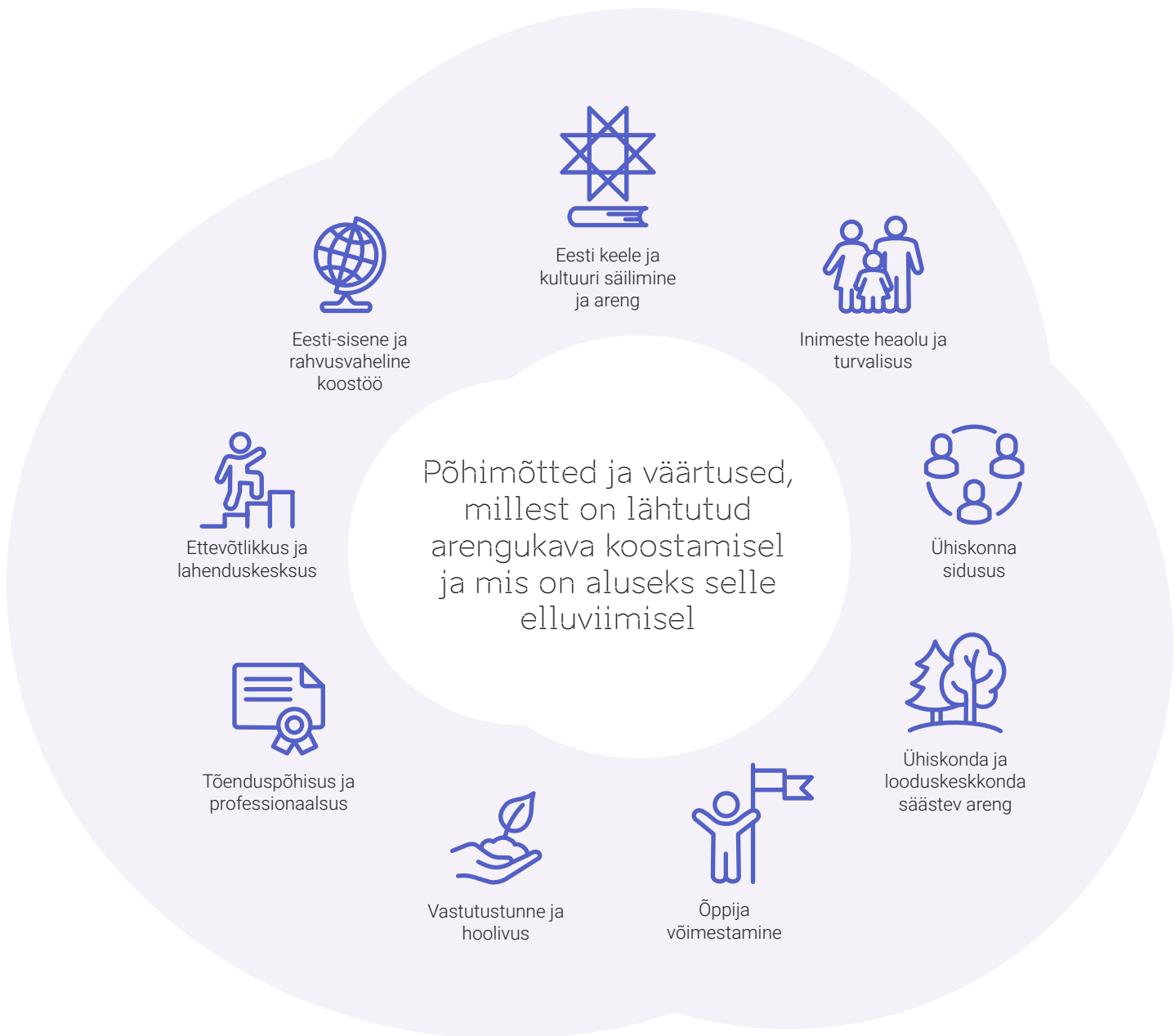
Tulevikku vaadates tuleb arvestada demograafiliste muutuste, inimeste muutuvate eelistuste ja eluviisiga, kliimamuutuste, globaliseerumise ja tehnoloogia arenguga, demokraatia ja kodanikuühiskonna arenguga. Need kõik toovad kaasa muutusi inimeste elukorralduses ja töö olemuses ning eeldavad muutusi hariduses. Kiiresti muutuv maailmas peab haridussüsteem tagama kõikidele inimestele võrdsed võimalused saada kvaliteetset haridust sotsiaalsest või kultuuritaustast, east, soost jne sõltumata. Põhihariduses tuleb panna alus ennastjuhtiva õppija kujunemisele, mis annab valmisoleku elukestvaks õppeks, sh kiireks ja paindlikuks ümber- ja täiendusõppeks. Tähtsustunud on vajadus suurendada kõikide õppetasemete ja -liikide sidusust ja paindlikkust.

Õpetaja on ja jääb õppeprotsessi kavandamisel, toetamisel ja tagasisidestamisel võtmeisikuks nii üldharidus-, kutse- ja kõrgkoolis kui ka mitteformaalses õppes. Haridusasutuse juht peab looma õppimist ja heaolu toetava õppekultuuri ja -keskkonna ning oskuslikult suunama muudatuste juhtimist ja elluviimist, tähtsustama tugispetsialistide rolli ja koostööd õpetajatega. Seetõttu on oluline, et nii õpetaja, kutseõpetaja, õppejõu ja tugispetsialisti kui ka õppeasutuse juhi amet oleks väärtustatud ja hästi tasustatud. Haridusasutuse õppekeskkonna kujundamisel tuleb arvestada ruumikvaliteedi põhimõtetega ning tagada õppijatele ja töötajatele vaimselt ja füüsiliselt turvaline ning tervist ja heaolu toetav keskkond ja õppekorraldus.

Nii formaalhariduses kui ka mitte- ja informaalõppes peame senisest enam soodustama kodanikuks kujunemisel vajalike üld- ja tulevikupädevuste arendamist koos aine- ja erialateadmistega. Peame hariduses märkama ja väärtustama igapäevast ning tagama igale õppijale võimalused omandada teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad toime tulla muutuvates elulistes olukordades ning maksimaalselt teostada oma potentsiaali isikliku ja ühiskondliku heaolu loomisel.

Pidades silmas eesiseisvaid väljakutseid, on oluline teadvustada hariduse laiemat tähendust – mõista hariduse isiksuslikku, kultuurilist ja ühiskondlikku väärtust, mis oli ka Eesti elukestva õppe strateegia 2020 lähtekoht ja mida rõhutati visioonidokumentides. Inimese vaatest annab haridus võimaluse avastada ja arendada enda kui õppija võimeid ja oskusi ning kujuneda terveks ja tegusaks ühiskonnaliikmeks. Hariduse kaudu kestab kultuur, haridus aitab inimestel kujundada oma identiteeti ning suhestuda mineviku, oleviku ja tulevikuga. Eesti ühiskonna üks kitsaskohti on vahe deklareeritud ja tegelike väärtuste vahel ehk see, kuivõrd igapäevaelus juhendatakse ühiskonnas aktsepteeritud ja kokkulepitud väärtustest ja tõekspidamistest. Hariduse ühiskondlik väärtus peaks avalduma ühiskonna suuremas sidususes, turvalisuses, paindlikkuses, loovuses ja uuenemisvõimes, mis aitab tulla toime kiiresti muutuv maailmas ning ka kriisisituatsioonides.

Arengukava aluspõhimõtted ja väärtused

Praegune olukord

Eesti hariduse olukorda on haridusvaldkonna arengukava kolme strateegilise eesmärgi puhul kirjeldatud tugevuste ja kitsaskohtade kaudu, mis on esile toodud uuringutes ja analüüsid, visioonidokumentides, haridusstrateegia töörühmades ning aruteludes huvirühmadega. Lähtume põhimõttest, et Eesti hariduse tulevikueesmärkide saavutamiseks tuleb alal hoida ja edasi arendada selle tugevusi ning leida lahendused kitsaskohtadele.

Õpivõimalused ja hariduse korraldus

Et aastal 2035 **oleksid õpivõimalused valikurohked ja kättesaadavad ning õppijal oleks võimalik haridustasemete ja -liikide vahel sujuvalt liikuda**, on ka edaspidi oluline, et haridus oleks ühiskonnas kõrgelt väärtustatud, võimalikult palju lapsi käiks lasteaias, haridus oleks kvaliteetne ja mitmekesine ning õppeasutused autonoomsed. Äärmiselt tähtis on leida lahendused kitsaskohtadele: kuidas suurendada haridussüsteemi osaliste vastutust ja koostööd; kuidas arvestada väljaspool kooli, nt töökogemuse kaudu omandatud teadmisi ja oskusi formaalõppes, andmata järele hariduse kvaliteedis; kuidas lähtuda õppe korraldamisel õppijast ja toetada erinevaid õppijaid, arvestades nende sugu, erivajadust jne; kuidas saada õppima neid täiskasvanuid, kelle osalus elukestvas õppes on praegu tagasihoidlik.

Tugevused

1. Haridus on ühiskonnas väärtustatud nii riigi tasandil kui ka ühiskonnaliikmete hulgas.
2. Eesti on võrdsete õpivõimaluste tagamisel ja hariduse kvaliteedilt maailma parimate hulgas.
3. Eesti ülikoolid on rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised ja avatud.
4. Alusharidus on kättesaadav ja valdav enamik ea-grupist käib lasteaias. See loob hea eelduse sujuvaks üleminekuks kooliellu.
5. Mitteformaalne õpe on hästi välja arendatud ja mitmekesine.
6. Täiskasvanute osalus elukestvas õppes on kõrge.
7. Koolipidajatel ja -juhtidel, õpetajatel ja õppejõududel on suur iseseisvus oma tööülesannete täitmisel, sh ressursside jagamisel. Kõrgkoolidel on suur autonoomia.
8. Kodanikuühiskond panustab haridusse üha enam, nt Noored Kooli, Tagasi Kooli ja asendusõpetajate süsteem; innovaatilised hariduslahendused (koostöö idufirmadega); täiskasvanuhariduse edendamine.
9. Riik kujundab hariduspoliitikat tõenduspõhiselt, kaastates üha enam teadlasi strateegiliste valikute tegevusse.

Kitsaskohad

1. Vastutuse jagunemine riigi, kohaliku omavalitsuse ja erasektori vahel haridussüsteemis on ebaselge. See raskendab koolivõrgu korrastamist ja haridussüsteemi juhtimist.
2. Koostöö ja sidusus haridustasemetel ja -liikidel on ebapiisav. Õppeasutuste konkurents põhi-, keskk- ja kõrghariduse pakkumisel ei ole alati asjakohane. Kohati ei ole dubleerimine otstarbekas.
3. Erinevad õpiteed keskkhariduses ei ole võrdselt väärtustatud. Õpiteede valikut mõjutavad õppijate elukoht, sugu, päritolu, keeleoskus, soolised stereotüübid, erivajadused jms tegurid, mis takistavad sotsiaalset mobiilsust, suurendavad hariduslikku ja sotsiaal-majanduslikku ebavõrdsust ning segregatsiooni nii tööturul kui ka ühiskonnas laiemalt.
4. Poiste väljalangevus põhikoolist on võrreldes tüdrukutega kaks korda suurem. Põhikooli lõpus on poiste seas tüdrukutega võrreldes palju enam madala õppeedukusega õppijaid ning vähem poisse jõuab keskkhariduseni. Poiste madalamad tulemused põhikoolis ei tulene erinevustest võimetes, vaid hoiakutest õppimise suhtes jms.
5. Piiratud ressursside tingimuses väheneb kutse- ja kõrghariduses õppe mitmekesisus ja hariduse piirkondlik kättesaadavus.
6. Puudub eri ministeeriumide haldusalasid ja eagruppe hõlmav terviklahendus hariduslike erivajadustega õppijate toetamiseks. Olemasolevad tugisüsteemid ei ole piisavalt tõhusad kaasava hariduse rakendamiseks ja haridusele ligipääsu tagamiseks.
7. Varasema õpi- ja töökogemuse arvestamine ei ole ühiskonnas soovitud kujul juurdunud. Formaalses ja kutse taotlemisel ei arvestata piisavalt mitteformaalses ja informaalises õppes ning töökogemuse kaudu omandatud teadmisi ja oskusi.
8. Alus- ja üldharidusasutuste kvaliteedi hindamine ei ole süstemaatiline. Välis- ja sisehindamine on vähesel määral sidustatud. Täienduskoolituses kujunenud paindlik kvaliteediraamistik ei anna rahastajatele ja õppijatele soovitud kindlust õppe kvaliteedi osas.
9. Kuigi täiskasvanute osalus elukestvas õppes on viimasel kümnel aastal oluliselt kasvanud, ei ole kõikidel sihtrühmadel (nt mehed, eesti keelest erineva emakeelega, madalama haridustasemega inimesed jt) piisavat valmisolekut oma oskusi täiendada. Tööandjate motivatsioon oma töötajate oskusi, sh digioskusi arendada ei ole piisav.
10. Eesti üliõpilaste osalus õpirändes ei ole oodatud tempos kasvanud.
11. Kõrghariduses on kiirelt kasvanud ingliskeelse ja vähenenud eestikeelse õppe osakaal.

Õpetajad, õpikeskkonnad ja õpikäsitus

Et aastal 2035 oleks **Eestis piisavalt pädevaid ja motiveeritud õpetajaid, õppejõude, tugispetsialiste ja koolijuhte, õpikeskkonnad oleksid mitmekesised ja õpe lähtuks õppijast**, peab õpetajate palgakasv jääma riiklikuks prioriteediks ning õpetajate esmakoolitus ja enesetäiendamisevõimalused püsima kõrgel tasemel. Peame jätkama digipädevuste arendamist ja toetama õppe mitmekesistamist, mh digilahenduste abil. Äärmiselt tähtis on leida lahendused kitsaskohtadele: kuidas jõuda nüüdisaegse õpikäsituse süsteemse rakendamiseni; kuidas tagada õpetajate, tugispetsialistide ja koolijuhtide jätkusuutlik areng; kuidas tõhustada doktoriõpet, et õppejõudude järelkasv oleks piisav; kuidas tagada eesti keelest erineva emakeelega õppijate ja õpetajate piisav eesti keele oskus ning kujundada ühine kultuuri- ja väärtusruum.

Tugevused

1. Õpetajate palgatõus on riiklik prioriteet.
2. Ühiskonnas on usaldus õpetajate vastu.
3. Õpetajaid ja koolijuhte ühendavad ja toetavad võrgustikud (ühendused ja liidud) tegutsevad tõhusalt.
4. Õpetaja ja kutseõpetaja kutsed on kirjeldatud kutse-süsteemi osana ja mitmel kutsetasemel. Rakendunud on täiskasvanute koolitaja kutse omistamine.
5. Õpetajate esmakoolitus ülikoolides tagab heal tasemel ettevalmistuse. Õpetajatel, kutseõpetajatel, tugispetsialistidel ja õppejõududel on mitmekülgsed enesetäiendamisevõimalused.
6. Õppeasutustes tegutsevad õpilas- ja üliõpilasesindused osalevad aktiivselt õppijast lähtuva koolikultuuri arendamises.
7. Digilahendused ja digipädevuse taseme tõus on muutnud hariduse kättesaadavamaks, mitmekesiseks ja tõhusamaks. Üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste digitaristu on heal tasemel.

Kitsaskohad

1. Nüüdisaegne õpikäsitus¹ ei ole soovitud mahus rakendunud. Õpe ei ole piisavalt õppijast lähtuv, mh ei ole juurdunud teaduspõhine lähenemine õppe personaliseerimisele ja toetamisele kogu elukaare jooksul. Praegune ainekeskne õpe üldhariduses ning erialaõpe kutse- ja kõrghariduses ei toeta piisavalt õppijate üld- ja tulevikupädevuste arengut. Õpiedule keskendudes ei pöörata formaalhariduses piisavalt tähelepanu õppijate ja õpetajate heaolule.
2. Kvalifitseeritud õpetajate, kutseõpetajate ja tugispetsialistide järelkasv ei ole piisav, õpetajate puudus on eriti terav mõnes aines ja erineb piirkonniti. Alus-, üld- ja kutsehariduses alustavate õpetajate ametist lahkumise määr on kõrge.
3. Doktoriõppe atraktiivsus eriti kohalike üliõpilaste hulgas on madal ja efektiivsus väike ning seetõttu ei ole eesti keeles õpetavate õppejõudude järelkasv piisav. Õppejõudude palk on madal.
4. Õpetajatel puudub kutsetasemeid arvestav karjäärirumudel.
5. Õpetajate, kutseõpetajate, õppejõudude, koolitajate ja koolijuhtide oskused õppeprotsessi ja -keskkonda mitmekesistada on ebaühtlased, mh ei kasutata maksimaalselt ära digilahenduste potentsiaali.
6. Vene õppekeelega koolides on probleemiks õpetajate kasin eesti keele oskus ja keeleõppemethodika vähene valdamine.
7. Õppijast lähtuva õppe ja õppimist toetava hindamise rakendamiseks vajaliku nutika õppevara loomise ja kasutuselevõtuga ei tegeleta süsteemselt ning olemasolev õppevara ei ole kohati asja- ja ajakohane.
8. Õppeasutuste juhtide ja koolipidajate valmisolek haridusuuendusteks on ebaühtlane.
9. Koolipidajatel, -juhtidel ja õpetajatel napib oskusi andmete analüüsimiseks ja kasutamiseks ning oma töö tõendus põhiseks ja tulemuslikuks juhtimiseks. Infosüsteemide kasutusmugavus ja koosvõime ei vasta ootustele ega toeta õppe andmepõhisust.
10. Puudub terviklik eestikeelse hariduse arendamise plaan alates alusharidusest, mis annaks piisava keeleoskuse, et jätkata õpinguid eesti keeles järgmistel haridustasemetel ja elukestvas õppes.
11. Ülevaade täiskasvanute koolitajate kvalifikatsioonist ja koolituse kvaliteedist on puudulik.

1 Nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtted [\[link\]](#)

Et õpivõimalused vastaksid ühiskonna ja tööturu vajadustele, on ka edaspidi oluline, et tööandjad annaksid oma panuse haridusse ja oskuste vajaduse prognoosimisse ning kasvuvaldkonnad ja riigile olulise tähtsusega valdkonnad oleksid eelisarendatud. Äärmiselt tähtis on leida lahendused kitsaskohtadele: kuidas vähendada erialase hariduseta või aegunud oskustega inimeste osakaalu; kuidas viia täiendus- ja ümberõppevõimalused paremini kooskõlla tööturu vajadustega, pöörates seejuures enam tähelepanu lisandväärtuse suurendamisele; kuidas tagada kõigi eagruppide piisav digipädevus; kuidas muuta kutsestandardeid kiiremini ja paindlikumalt.

Tugevused

1. Ühiskonnas kehtivad väärtused ning inimeste hea funktsionaalne lugemisoskus ja matemaatiline kirjaoskus soodustavad järjepidevat enesetäiendamist.
2. Hästi toimiv tööjõu ja oskuste vajaduse seire-, prognoosi- ja tagasisidesüsteem loob hea aluse hariduse ja töömaailma sidustamiseks.
3. Haridus ja töömaailm on kutsesüsteemi ja kutsestandardite kaudu süsteemselt sidustatud.
4. Tööandjatel on suur roll hariduse põhiprotsessides (nt õppekavaarendus, praktikakorraldus) ja oskuste vajaduse prognoosimisel.
5. Rakenduskõrghariduse õppekavadel on selge väljund tööturule ja tööandjad väärtustavad rakenduskõrgharidusõppe lõpetajaid.
6. Kõrgharidusõppes on õppurite osakaal kahes prioriteetses valdkonnas tublisti kasvanud: IT valdkonnas kümne aastaga kahekordistunud ja tervise valdkonnas kasvanud kolmandiku võrra.
7. Nüüdisaegne kutse- ja kõrgharidustaristu on loonud head eeldused koostööks nii töömaailmaga kui ka haridussüsteemi sees.

Kitsaskohad

1. Stiimulid ja tingimused haridusasutuste ja töömaailma koostööks ei ole piisavad, mh ei kasutata ära töökohapõhise õppe potentsiaali. Tööandjate panus kutse- ja kõrgharidusse ning täiendusõppesse on ebapiisav.
2. Pärast üldkeskhariduse omandamist jätkab õpinguid üha vähem inimesi. Suure väljalangevuse tõttu kutse- ja kõrgharidusest ning täiskasvanute gümnaasiumidest jääb kasutamata suur osa elanikkonna tööturupotentsiaal. Erialase hariduseta, madala haridustasemega või aegunud oskustega inimeste osakaal on suur.
3. Puudub süsteemne lähenemine riskirühmas (madal haridustase, eakad, hariduslik erivajadus jt) inimeste toetamiseks, sh majandussektorite muutuste korral. Hariduslike erivajadustega inimeste üleminek tööturule ei ole süsteemselt toetatud.
4. Taseme-, täiendus- ja ümberõpe ei vasta piisavalt ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele. Nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondades või ühiskonnas eelisarendamist vajavates valdkondades pakutakse vähe täiendus- ja ümberõppevõimalusi nii madalama kui ka kõrgema oskus- ja haridustasemega inimestele.
5. Digioskuste arendamise ja omandamise tase on ebaühtlane kõikides eagruppides.
6. Karjääri- ja ettevõtlusõppe tase ning võimalused tutvuda töömaailma ja erialade mitmekesisusega on ebaühtlased.
7. Kutsestandardite muutmise protsess on jäik ega võimalda piisavalt kiiresti ja tõhusalt reageerida tööturu ja ühiskonna muutustele.
8. Eesti majandusstruktuuris on liiga suur osakaal madala lisandväärtusega töökohtadel, mis ei soodusta erialase hariduse omandamist. Kutsehariduse kaudu avanevad karjääriteed pole ühiskonnas väärtustatud. Kvalifikatsioonide ja kutsete tööandjate poolne väärtustamine on ebaühtlane. Omandatud oskused ja teadmised ei realiseeru tootlikkuse tõusus ja töötasus.

Üldeesmärk ja strateegilised eesmärgid

Üldeesmärk:

Eesti inimestel on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut.

Üldeesmärgi indikaatorid	2019	2035
1. Madala haridustasemega mitteõppivate 18–24-aastaste osakaal (%)		
<i>mehed</i>	12,7	9
<i>naised</i>	6,9	6
<i>kokku</i>	9,8	7,5
2. Eri- ja kutsealase haridusega täiskasvanute (25–64-aastaste) osakaal (%)	73,1	80
3. Täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr (%)		
<i>formaal- ja mitteformaalõppes</i>	20,1	25
<i>informaalõppes</i>	Uus indikaator, metoodika töötatakse välja	
4. Aasta pärast lõpetamist nutika spetsialiseerumise kasvualadel rakendunute osakaal kõigist hõivatutest (%)	12	20
5. Ennastjuhtiv õppija	Uus indikaator, metoodika töötatakse välja	
6. Tipptasemel oskustega (PISA uuringus 5. ja 6. taseme saavutanud) õpilaste osakaal (%), sh (2018)		
<i>funktsionaalne lugemisoskus</i>	13,9	20
<i>matemaatiline kirjaoskus</i>	15,5	25
<i>loodusteaduslik kirjaoskus</i>	12,2	20
7. Õpetajate keskmine töötasu võrreldes Eesti keskmise töötasuga (%)		
<i>koolieelse lasteasutuse õpetaja</i>	86	100
<i>üldhariduskooli õpetaja</i>	112	120
<i>kutseõppeasutuse õpetaja</i>	108	120

Üldeesmärgi saavutamist toetavad kolm strateegilist eesmärki:

1. Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemetete ja -liikide vahel.

2. Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesine õpikeskkond ning õppijast lähtuv õpe.

3. Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.

Eesmärkide saavutamiseks peavad kõigi osaliste vastutus ja rollid olema selged, aga mitte jäigad. On oluline, et igaüks märkaks ja hooliks, võtaks vastutuse ülesannete eest, mida tema saab täita kõige paremini, ning oleks valmis koostööks.

Lapsevanem

toetab alaealist õppijat, loob õppimiseks soodsad tingimused ja annab oma panuse kooliellu.

Haridusasutuste töötajad

loovad arengut ja tervist toetava, turvalise ja koostööle orienteeritud ning võrdseid võimalusi edendava õppekeskkonna ja organisatsioonikultuuri.

Õppeasutuse pidaja

loob tingimused õppeasutuse toimimiseks ja tagab õppeasutuse ülalpidamiseks vajalikud vahendid.

Õppija

vastutab oma õppimise eest ja kujundab teadlikult oma õpiteed, et omandada teadmised, oskused ja hoiakud, mis aitavad elus toime tulla ja eesmärke ellu viia.

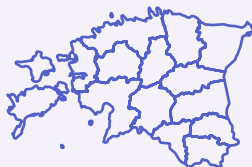
Tööturu osalised

osalevad aktiivselt tööturu vajadustele vastava õppe kujundamises ja oma tegevusvaldkonnaga seotud õppekavade arendamises. Tööandjad annavad panuse töötajate oskuste arendamisse, sh töökohapõhise õppe ja ettevõtetes toimuva praktika korraldamisse.

Kodanikuühiskond

tegutseb riigi, kohaliku omavalitsuse ja tööturu osaliste olulise partnerina ning osaleb hariduse strateegilises arendamises.

Riik ja kohalik omavalitsus

tagavad valikurohked ja kvaliteetsed õpivõimalused, ligipääsu haridusele ja kvaliteetsed õppetingimused, sealhulgas optimaalse õppeasutuste võrgu, mis loovad kõigile õppijatele võrdsed võimalused olenemata nende soost, vanusest, elukohast, rahvusest, erivajadusest jne.

Strateegilised eesmärgid, sihid ja tegevussuunad

Strateegiline eesmärk 1:

Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemetel ja -liikide vahel

Järgmise 15 aasta olulised märksõnad on elukestev õpe ja paindlikud individualiseerimist võimaldavad õpiteed õmblusteta õpikeskkonnas². Vähenevad eraldusjooned, mis takistavad liikumist formaal-, mitteformaal- ja informaalõppe ning ka üld- ja kutsehariduse vahel. Õpivõimaluste paindlikumaks muutmisel on oluline käsitada huviharidust terviklikult, kavandades seda elukestvana. Õppija saab oma õpitee kujundada vastavalt vajadusele ja võimetele, mh õppides väiksemate moodulite või õpiampsudena, mida saab arvestada formaalhariduse õppekava osana. Tulevikus õpitakse väga mitmekesistes keskkondades ja vormides – lisaks õppeasutustele töökohal, kultuuriasutustes, noortekeskustes, digikeskkonnas, looduses jne. Haridussüsteemi mõjutab ka muutuv demograafiline olukord. Rahvastiku vähenedes on vaja kohandada koolivõrku, tagades kvaliteetse kohustusliku hariduse kättesaadavuse kõigis Eesti piirkondades. Suurenev ränne toob kaasa riske ja lisab koormust tugiteenustele, õpirände suurenemine aga loob võimalusi hariduse kvaliteedi tõstmiseks.

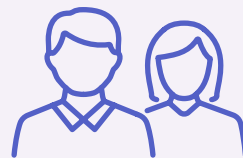
Esimese strateegilise eesmärgi indikaatorid	2019	2035
1. 3-aastaste kuni kooliealiste laste osalus alushariduses (%)	91,1	95
2. Vähemalt keskkooliharidusega 20–24a osakaal (%)	84,8	90
3. Kolmanda taseme haridusega 25–34a osakaal (%)	40,8 (2020)	45
4. Eestist väljaminev lühiajaline õpiränne		
<i>kutsehariduses</i>	Uus indikaator, metoodika töötatakse välja	
<i>lühiajalises õpirändes osalenud bakalaureuse- ja magistriõppe lõpetanute osakaal (%)</i>	8,3 (2020)	15

² Visioonidokumentides on tulevikuharidust kirjeldades avatud haridusruumi tähistamiseks kasutatud "õmblusteta õpikeskkonna" terminit. [\[link\]](#)

Sihid aastaks 2035

Õigus kvaliteetsele ja kaasavale haridusele:

haridus on kättesaadav ja ligipääsetav, õppimine on toetatud ning õpivõimalused vastavad õppijate võimetele ja vajadustele. Hariduskorraldus toetab ühiskonna sidusust. Valikurohked õpivõimalused on kättesaadavad kõigis Eesti maakondades.

Haridussüsteem:

õpe on õppijast lähtuv, õpivõimalused on valikurohked ning haridustasemete ja -liikide vahel on võimalik sujuvalt ja paindlikult liikuda. Rahastamismudelid toetavad õppe kvaliteeti ja koostööd haridussüsteemis. Haridussüsteemi arendamine on tõendus- põhine, eri valdkondade teadlased on senisest enam kaasatud haridusprotsesside ja -poliitika kujundamisse.

Koolivõrk:

õppekeskkonnad toetavad kvaliteetse ja tulevikku suunatud hariduse kättesaadavust. Taristu vastab ruumikvaliteedi põhimõtetele, suureneb taristu ühiskasutus ja ressursitõhusus.

Ühtne Euroopa haridusruum:

kõigil õppuritel on võimalik takistusteta õpirändes osaleda.

Eesti kui haridusriik:

oskuslik haridusturundus aitab suurendada Eesti kui haridusriigi atraktiivsust ja haridustehnoloogia edendaja tuntust. Eesti panus säästvat arengut toetava hariduse edendamisse on kasvanud.

Regionaalareng:

arengutõuget vajavatele piirkondadele on loodud erilahendused, mis arvestavad piirkonna kultuurikeskkonna ja arengutaustaga.

Haridustaseme tõus:

suurem osa õpinguid alustanutest jõuab eduka lõpetamiseni, tööturu ootustele vastava erialase haridusega inimeste osakaal suureneb.

Tegevussuunad 1

1.1. Tagatakse kvaliteetset haridust pakkuv, kaasav ja kestlik õppeasutuste võrk ja taristu, et haridus oleks kättesaadav ja ligipääsetav eri sihtrühmadele ning õppekeskkond toetaks nüüdisaegset õpikäsitust.

Selleks tuleb:

- kohalikul omavalitsusel tagada kodulähedane alusharidus;
- muuta vastutuse jagunemine keskhariduse tasemel selgemaks, tõhustada riigi ja kohalike omavalitsuste koostööd keskhariduse konsolideerimisel ja korraldamisel, andes põhjendatud vajaduse korral ja koostöiste lahenduste kaudu enam vastutust riigile;
- korrastada alus-, põhi-, kesk- ja kõrghariduse rahastamissüsteem ning tulemus- ja kvaliteediraamistik; teaduse ja kõrghariduse rahastamisel lähtuda õppe-, teadus- ja arendustegevuse terviklikkusest;
- kohalikul omavalitsusel, kelle pädevuses on põhihariduse korraldus, tagada kodulähedane õpe vähemalt põhikooli esimeses ja teises kooliastmes. Kahaneva rahvastikuga piirkondades tuleb kolmanda kooliastme õpe tagada vähemalt omavalitsuse suuremates keskustes, sh kindlustades vajaduse korral õppes osalemist toetavad teenused, nt transpordi;
- välja töötada ja rakendada piirkondlike hariduskeskuste kontseptsioon, et luua uusi õppevorme ja võimalusi üld-, kutse- ja kõrghariduse ning mitteformaalse õppe, sh noorsootöö sidustamiseks ja üleminekute lihtsustamiseks;
- välja arendada ja rakendada kutsevaldkondade tippkeskuste mudel, mis koondab ühe kutsevaldkonna tippteadmised selle valdkonna arendamiseks koostöös erinevate haridusasutuse ja töömaailmaga;
- tagada optimaalne kutse- ja kõrgharidust pakkuvate õppeasutuste arv;
- viia taristu kooskõlla nüüdisaegse õpikäsitusega, arvestades ruumikvaliteedi põhimõtetega, sh aja- ja asjakohasus, ligipääsetavus, kohandatavus, säästlikkus ja tõhusus, keskkonnasõbralikkus, ohutus, tervislikkus jm.

Esmatähtsad tegevused:

- Õppeasutuste võrgu korrastamine
- Piirkondlike hariduskeskuste kontseptsiooni väljatöötamine ja rakendamine
- Kutsevaldkonna tippkeskuste kontseptsiooni väljatöötamine ja rakendamine

1.2. Tagatakse paindlikud õpivõimalused, kvaliteetse hariduse kättesaadavus ja toetatud õpe, et vähendada õppest väljalangemist ja katkestamist ning rakendada maksimaalselt iga inimese potentsiaali.

Selleks tuleb:

- tõsta lasteaegade pidajate võimekust erivajadust varakult märgata ja pakkuda koolieelses eas lastele kvaliteetseid tugiteenuseid;
- luua tingimused, mis võimaldavad õppijal sujuvalt ja paindlikult liikuda haridustasemetega ja -liikide vahel ning tööturule; töötada välja ja rakendada ühtne keskharidusstandard, et lõimida üld- ja kutsekeskharidus; luua õppijale tingimused ja võimalused väiksematest osadest (nt mikro kvalifikatsioonid, koolitusampsud) koosneva ning õppija vajadustele ja võimetele vastava hariduse omandamiseks;
- luua terviklik lahendus mitteformaal- ja informaalõppe arvestamiseks formaalõppes, et tasemeõppe õppekavade täitmisel saaks senisest suuremal määral arvestada mitmesugustes keskkondades, nt digikeskkonnas, töökohal, koolituskeskuses, kultuuriasutuses, noortekeskuses ja -programmis, huvikoolis, spordiklubis või keskkonnahariduskeskuses õpitut;
- luua ja rakendada alus- ja üldhariduse kvaliteedi hindamise raamistik ning arendada täienduskoolituse kvaliteedi juhtimise raamistikku;
- töötada välja ja rakendada terviklähenedamine haridusliku erivajadusega, sh andeka õppija juhtumipõhiseks toetamiseks alates alusharidusest;
- töötada välja ja rakendada terviklähenedamine rändetaustaga õppija juhtumipõhiseks toetamiseks;
- vaadata üle õppija omavastutus ja tasuta õppe tingimused kutse- ja kõrghariduses ning töötada välja toetusüsteem hariduse omandamiseks, tagades seejuures kutse- ja kõrghariduse kättesaadavuse sõltumata õppija sotsiaal-majanduslikust olukorrast;
- tõhustada ettevõtlus- ja karjääriõpet ning jätkata tervikliku karjääriteenuste süsteemi arendamist, sh luua terviklähenedamine indiviidi võimete avastamiseks ja arendamiseks ning arendada inimeste võimekust analüüsida omandatud teadmisi ja oskusi ning planeerida oma haridusteed ja karjääri (mh hariduse digiloo toel);
- suurendada osaliste koostööd õpingute katkestamise ennetamisel ning haridustee katkestanute märkamisel ja toetamisel; luua täiendavaid meetmeid nii katkestamise ennetamiseks kui ka katkestanute, sh madala haridustasemega inimeste tagasitoomiseks formaalõppesse;
- parandada tingimusi ja võimalusi täiskasvanute pidevaks enesearendamiseks, sh töötada välja ja rakendada kombineeritud rahastamismudel, mis hõlmab eri osapoolte vastutust;
- riigil luua madalama oskus- ja haridustasemega täiskasvanutele võimalused õpiharjumuste kujundamiseks ja enesearendamiseks, sh digitaalseks kaasatuseks³;
- kohalik omavalitsus võtab suurema vastutuse tagada info kättesaadavus ja tugi täiskasvanute osalemiseks elukestvas õppes.

Esmatähtsad tegevused:

- ühtse keskharidusstandardi väljatöötamine, et lõimida üld- ja kutsekeskharidus
- mitteformaal- ja informaalõppe suurem arvestamine formaalõppes, sh võimalused omandada haridust väiksemate moodulitena (mikro kvalifikatsioonid, koolitusampsud)
- terviklähenedamise väljatöötamine haridusliku erivajadusega õppija toetamiseks

3 Digitaalse kaasatuse all mõeldakse juurdepääsu digitaalsetele teenustele ning hoiakuid ja oskusi digitaalsete teenuste kasutamiseks.

1.3. Õpivõimaluste mitmekesistamiseks, hariduse kvaliteedi tõstmiseks ning eesti keele ja kultuuri laiemaks tutvustamiseks **edendatakse rahvusvahelistumist ja õpirännet.**

Selleks tuleb:

- luua täiendavad meetmed õpetajate, kutseõpetajate, tugispetsialistide ja õppejõudude mobiilsuse suurendamiseks, eelkõige Euroopa Liidu piires;
- luua meetmed välisõppejõudude ja -õpetajate ulatuslikumaks kaasamiseks;
- luua võimalused Eesti õpilaste/üliõpilaste lühiajalise õpirände suurendamiseks;
- tagada õpirändeperioodide tunnustamine kõigil haridustasemetel, parandades tunnistuste ja diplomite rahvusvahelist arusaadavust ja läbipaistvust;
- edendada haridus- ja koolitusvaldkonna pikaajalist rahvusvahelist strateegilist koostööd poliitika kujundamisel;
- pakkuda rahvusvahelistumise ja õpirände toetamiseks võõrkeelte ja võõrkeelset õpet;
- turundada süsteemselt Eesti haridust ja selle edulugu ning suurendada haridusturunduse võimekust, et suureneks Eesti panus säästvat arengut toetava hariduse edendamisel.

Esmatähtsad tegevused:

- õpetajate, kutseõpetajate, tugispetsialistide ja õppejõudude mobiilsuse suurendamine
- haridusturunduse arendamine
- haridus- ja koolitusvaldkonna pikaajalise rahvusvahelise strateegilise koostöö edendamine

Strateegiline eesmärk 2:

Eestis on pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid, mitmekesine õpikeskkond ning õppijast lähtuv õpe

Eestis on aastaks 2035 välja kujunenud individualiseeritud õppimist võimaldav avatud haridusruum. Õppija vajadustest ja võimetest lähtuv õpe toetab iga õppija eneseteostust ja toimetulekut eri rollides ning kujunemist demokraatliku ühiskonna vastutustundlikuks ja algatusvõimeliseks liikmeks. Õppijast lähtuv õpe on edukas, kui õppijad on ennastjuhtivad ning saavad valida oma huvidest ja võimetest lähtuva õpitee, mida ei takista barjäärid haridusmaastikul. Õppija isiksuse kujunemisel on oluline pere ja kooli koostöö. Kui õpitee alguses eeldab arenguprotsess täiskasvanu suunamist ja pere roll kasvatuses on esmatähtis, siis aja jooksul tähtsustub õpetaja roll ja kasvab õppija vastutus.

Ühiskonna, tööturu ja hariduse muutused mitmekesistavad ootusi õpetajaametile. Õpetaja on tulevikus üha enam õppija toetaja ja mentor ning ka väärtuskasvataja, kes kujundab teadlikult õppija hoiakuid ja toetab ennastjuhtiva õppija kujunemist. Nii õpetajate ja õppejõudude järelkasvu tagamisel kui ka hariduse edenemiseks vajaliku teaduse, arendustöö ja innovatsiooni arendamisel on oluline roll ülikoolidel. Aastaks 2035 osalevad senisest aktiivsemalt hariduses lapsevanemad, kohalik kogukond, tööandjad ja kodanikuühiskond. Toetava ja tulemuslikku õppimist soodustava keskkonna loomiseks on oluline, et õppeasutustes oleks väärtuspõhine, demokraatlik ja kõiki osapooli kaasav organisatsioonikultuur, mis toetab kõigi osaliste enesejuhtimis- ja koostööoskuste ning õppimist väärtustavate hoiakute kujunemist. Senisest enam on väärtustatud koolirõõm – nii õppijate kui ka õpetajate subjektiivne heaolu. Haridussüsteemi roll väärtuskasvatuses, teadusliku mõtteviisi omaksvõtul ja (allika)kriitilise mõtlemise kujundamisel kasvab.

Teise strateegilise eesmärgi indikaatorid	2019	2035
1. PISA uuringus alla kolmanda taseme* saavutanud õpilaste osakaal (%), sh (2018)		
<i>funktsionaalne lugemisoskus</i>	32,0	27,0
<i>matemaatiline kirjaoskus</i>	31,0	26,0
<i>loodusteaduslik kirjaoskus</i>	30,2	25,0
2. Baastasemest kõrgema taseme digioskustega 16–24-aastaste osakaal (%)	76,2	90
3. Õppeprotsessis osalejate subjektiivne rahulolu (%)		
<i>kooliga pigem rahul või täiesti rahul olevate õpilaste osakaal (8. klass)</i>	24,5	kasvab
<i>kooliga pigem rahul või täiesti rahul olevate õpilaste osakaal (11. klass)</i>	33,6	kasvab
<i>kooliga pigem rahul või täiesti rahul olevate õpilaste osakaal (kutsekeskharidus)</i>	52,4	kasvab
<i>tööga pigem rahul või täiesti rahul olevate õpetajate osakaal</i>	83,7 (2018)	kasvab
4. Eesti keel teise keelena põhikooli lõpueksamil		
<i>vähemalt B1-taseme saavutanute osakaal (%)</i>	67,8	95
<i>vähemalt B2-taseme saavutanute osakaal (%)</i>		Uus indikaator, metoodika töötatakse välja
5. Õpetaja kutsekindlus		
<i>õpetajakoolituse lõpetanute osakaal, kes on pärast lõpetamist õpetajana töötanud viiel järjestikusel aastal (%)</i>	54	60
<i>esmakordselt õpetajana alustanute osakaal, kes on pärast ametisse asumist õpetajana töötanud viiel järjestikusel aastal(%)</i>	50	55

* mõõdetakse skaalal 1-6, kus 1 tähistab madalaimaid ja 6 tipposkuseid.

Sihid aastaks 2035

Nüüdisaegne õpikäsitlus on rakendunud kõigil haridustasemetel ja -liikides. Õpe on õppijaid, õpetajaid ja õppejõude võimestav, toetab valikuid ja vastutust ning ühiskonna sidusust.

Keeleoskus: välja on töötatud eestikeelse hariduse arendamise plaan, alustades alusharidusest, mis annab piisava keeleoskuse, et jätkata õpinguid eesti keeles järgmistel haridustasemetel. Õpetatakse eesti keelt ja võõrkeeli, et kõik eestimaalased valdaksid eesti keelt ja vähemalt kaht muud keelt.

Üld- ja tulevikupädevused: kõigil inimestel on kogu elu jooksul võimalik üld- ja tulevikupädevusi omandada ja arendada.

Kvalifitseeritud õpetajate, õppejõudude ja koolijuhtide järelkasv on tagatud. Haridusvaldkonnas töötamine, sh õppejõu amet on väärtustatud ja mainekas. Tugeva identiteediga õpetajaskond seisab oma ameti maine ja kutseväärikuse eest. Valdkond pakub häid võimalusi professionaalseks arenguks ja eneseteostuseks. Tähtsustub õpetaja kui juhendaja ja mentori roll.

Õppekavad toetavad õppijast lähtumist; õppe maht ja sisu on paremas kooskõlas ühiskonna ja tööturu arenguvajadustega. Õppekavade arendamine ja rakendamine on tõendus põhine ja kaasav.

Digipedagoogika: õpetajad, õppejõud ja koolitajad on teadlikud uute tehnoloogiate arengusuundadest, võimalustest, ohtudest ja kasutusviisidest ning rakendavad tehnoloogiat õppes eesmärgipäraselt. Nutikas õppevara ja -metoodika aitavad õppida ja õpetada köitvalt ja tulemuslikult, anda ja saada vahetut sisulist tagasisidet.

Õppeasutuste organisatsioonikultuur on hooliv, koostöine ja demokraatlik, toetab üldpädevuste arengut ja kõigi osaliste heaolu, sh paremat füüsilist ja vaimset tervist, erimeelsuste ja kriiside konstruktiivset lahendamist.

Tegevussuunad 2

2.1. Nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtteid rakendatakse kõigil haridustasemetel ja -liikides, et õppeprotsess ja õppe sisu toetaksid ennastjuhtiva õppija arengut, õpe võimestaks nii õppijat kui ka õpetajat, kutseõpetajat, õppejõudu ja koolitajat. Nüüdisaegse õpikäsituse rakendamine toetab heade aine- ja erialateadmiste omandamist koos oskusega neid praktikas rakendada ning õpi-, koostöö- ja enesejuhtimisoskuste arengut. Paraneb subjektiivne heaolu, mis on seotud parema füüsilise ja vaimse tervisega.

Selleks tuleb:

- jätkata nüüdisaegse õpikäsituse rakendamist kõigil haridustasemetel ja -liikides ning pakkuda haridusasutustele ja teistele osalistele selleks tuge;
- kvaliteedisüsteemi ühe osana välja arendada nüüdisaegse õpikäsituse rakendumise seiresüsteem;
- suurendada õppija vastutust oma õpingute eest alates hoiakute ja väärtushinnangute kujundamisest varases lapseas kuni teadlike valikute ja vastutuseni kõrgkoolis ja elukestvas õppes;
- luua vaimselt ja füüsiliselt turvaline ning liikumist soodustav õppekeskkond, mis toetab kõiki õppeprotsessis osalejaid;
- pakkuda lapsevanematele tuge ja võimalusi end toetava ja teadliku lapsevanema rollis arendada.

Esmatähtsad tegevused:

- nüüdisaegse õpikäsituse süsteemne rakendamine
- vaimselt ja füüsiliselt turvalise ning liikumist soodustava õppekeskkonna ja -korralduse loomine
- lapsevanemate teadlikkust kujundavad tegevused

2.2. Õppe tulemuslikkuse suurendamiseks ja õppija arengu pidevaks toetamiseks lähtutakse õppekavade arendamisel ja rakendamisel ning õppijate hindamisel nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtetest ning arendatakse nutikat õppevara ja -metoodikat.

Selleks tuleb:

- nüüdisajastada õppeprotsessi ja õppe sisu ning luua osaliste koostöös teadus- ja andmepõhised säästva arengu põhimõtteid⁴ järgivad õppekavad, et pöörata aineteadmiste ja -oskuste kõrval senisest enam tähelepanu üld- ja tulevikupädevustele, sh ennastjuhtiva õppija ja kodaniku kujunemisele;
- rakendada enam praktilist õpet (nt probleem- ja projektõpet), mis võimaldab muuta õppeülesanded tähenduslikumaks ning kujundada võimekust lahendada isikliku elu, õppetöö, kohaliku kogukonna või ühiskonna väljakutseid loovalt, koostööselt ja uuenduslikult;

Esmatähtsad tegevused:

- aine- ja erialaoskuste kõrval pööratakse senisest rohkem tähelepanu üld- ja tulevikupädevuste arendamisele
- õppe personaliseerimine, mitmekesistamine ja digilahendustega toetamine
- praktilise õppe suurem osakaal

4 UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: learning objectives (2017). [link](#)

- pakkuda kõigile inimestele juba õpingute käigus senisest enam kokkupuuteid töömaailmaga ja võimalusi kodanikuühiskonnas osalemiseks, andes alates põhiharidusest rohkem praktilisi kutseoskusi ja tehnoloogiaga seotud oskusi ning luues võimalusi kodanikuosaluseks, sh formaal- ja mitteformaalõppe sidustamise kaudu; soodustada praktilist loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogia valdkonna ainete õpet üldhariduses ning laiendada loodus- ja täppisteaduste, tehnoloogia valdkonna ja loovainete lõimitud õpet, et arendada õppijates loovust, probleemilahendust ja kriitilist mõtlemist;
- muuta hindamissüsteem õppija arengut toetavaks, sh võimaldades formaalõppes arvestada ka informaaalses ja mitteformaalses õppes omandatud; luua kõigil haridustasemetel ja -liikides tingimused ja võimalused, et aine- ja erialaoskuste kõrval oleks õppe loomulik osa praktiliste oskuste ja üldpädevuste arendamine ja hindamine;
- toetada mitmekesiste õppemeetodite ja -viiside (sh digipedagoogika) tõenduspõhist arendamist ja rakendamist;
- arendada ja kasutada õppetöös digilahendusi kui haridusuuenduste tööriistu, mis võimaldavad õpet, sh õppimist toetavat hindamist mitmekesistada ja personaliseerida; tõsta õppeprotsessis osalejate teadlikkust infoühiskonna võimalustest ja ohtudest; luua süsteemne lähenemine uute lahenduste kasutuselevõtuks.

2.3. Toetatakse ühise kultuuri- ja väärtusruumi kujunemist, tagatakse kvaliteetne eestikeelne ja eesti keele õpe ning soodustatakse võõrkeelte õppimist.⁵

Selleks tuleb:

- seada eesti keele ja kultuuri õpetamine riiklikuks prioriteediks, väärtustades eesti keele kui emakeele ja riigikeele õpet;
- tõsta võimekust pakkuda alushariduses kvaliteetset eesti keele õpet;
- tagada eesti keelest erineva emakeelega põhikooliõpetajatele nii edasiõppimiseks kui ka tööturul toimetulekuks piisav eesti keele oskus ning vajaduse korral pärast põhikooli eesti keele lisaõpe või tasandusõpe, et võimalikult paljud põhikooliõpetajatest saavutaksid B2-keele taseme;
- toetada õppeprotsessi raames ühise kultuuri- ja väärtusruumi kujunemist, et suurendada ühiskonna sidusust;
- toetada eesti keele arengut kõrgharidus- ja teaduskeelena, sh eestikeelse oskussõnavara loomist ja kasutuselevõttu; toetada eestikeelsete kõrghariduse õppekavade säilimist ja arendamist;
- tõhustada välisüliõpilaste ja -õppejõudude eesti keele õpet;
- arendada ja uurida eesti keele kui teise keele õpetamise metoodikat ning tõhustada õpetajate valmisolekut töötada mitmekeelses klassiruumis;
- parandada digilahenduste abil eestikeelse hariduse ja eesti keele õppe kättesaadavust;
- laiendada võõrkeelte õpetamist ja oskust.

Esmatähtsad tegevused:

- ühise kultuuri- ja väärtusruumi kujundamine
- eesti keelest erineva emakeelega põhikooliõpetajatele piisava eesti keele oskuse tagamine
- eesti keele kui kõrgharidus- ja teaduskeele arengu toetamine

⁵ Keelevaldkonna teemadest käsitleb haridusvaldkonna arengukava eestikeelse ja eesti keele õppe arendamist ning võõrkeelte õppimist formaalhariduses. Eesti keele arengukava tegeleb Eesti keelepoliitikaga tervikuna, sh põhiseaduses ja keeleseaduses sätestatu, täiskasvanute keeleõpe, seiratakse eesti keelt rääkivate inimeste osakaalu rahvastikust.

2.4. Tagatakse kvalifitseeritud õpetajate, õppejõudude, koolitajate ja tugispetsialistide järelkasv, paindlikud võimalused ametisse asumiseks, tugi algajatele ning professionaalse arengu võimalused kogu karjääri vältel.

Selleks tuleb:

- järjepidevalt analüüsida ja nüüdisajastada õpetaja, kutseõpetaja, õppejõu ja tugispetsialisti ameti sisu;
- välja töötada ja rakendada sidus, kutsestandarditest lähtuv ja teaduspõhine õpetajate ja tugispetsialistide esma- ja täiendusõppe mudel;
- toetada kutsestandarditel põhinevate asutusesiseste või koolipidaja kehtestatud karjäärimudelite⁶ kasutuselevõttu;
- koolipidajatel siduda karjäärimudelid ja õpetajate professionaalne areng töötasu ja täiendusõppevõimalustega;
- tõhustada õpetajate, kutseõpetajate, tugispetsialistide, õppejõudude ja koolitajate koostööd haridusasutuse sees ja vahel ning mobiilsust eri tüüpi haridusasutustesse nii Eestis kui välismaal; soodustada õppejõudude, kutseõpetajate ja õpetajate lühiajalist stažeerimist era-, avaliku või kolmanda sektori organisatsioonides ning enesetäiendamist;
- vaadata üle doktoriõppe sisu ja korraldus ning luua meetmed doktoriõppe tulemuslikkuse suurendamiseks;
- jätkata õpetajaameti populariseerimist ja suurendada selle nähtavust;
- luua uusi paindlikke võimalusi õppida õpetajaks, kutseõpetajaks, õppejõuks või tugispetsialistiks ja/või neisse ametitesse asuda, sh kaasata enam inimesi väljastpoolt haridussektorit, et õpetada praktilisi oskusi ja pakkuda töömaailma kogemusi;
- pakkuda õpetajatele, õppejõududele ja tugispetsialistide turvalist ja motiveerivat töökeskkonda ning konkurentsivõimelist töötasu, mis arvestab teiste sektorite ja valdkondade palgatasemega;
- tagada tugispetsialistide teenuste ühtlaselt kõrge kvaliteet nii kutsesüsteemi rakendamise kui teenuste kvaliteedijuhtimise abil, sh usaldusväärsed ja teaduspõhised hindamisinstrumendid, meetodika ja meetodilised vahendid;
- toetada täiskasvanute koolitajate võimekust arendada teadlikult õppijate üld- ja sotsiaalseid pädevusi erialaõppe raames, koolitajate kutsestandardi arendamist ja kutsete populariseerimist ning luua avalik koolitajate hindamise ja tagasiside keskkond, et tõsta ja ühtlustada koolituse kvaliteeti ning suunata koolitajaid võtma enam vastutust õppe kvaliteedi eest;
- jätkata keskse täiendusõppe infosüsteemi arendamist ning võtta kasutusele õpetaja ja õppeasutuse juhi kompetentsimudelidest lähtuvad enesehindamise tööriistad; luua professionaalset arengut toetav enesehindamise võimalus tugispetsialistidele ja täiskasvanute koolitajatele;
- mitmekesistada õpetajate, õppejõudude ja tugispetsialistide praktikavõimalusi ning tagada juhendatud praktika ja tugisüsteem nii alustavatele kui ka ametis olevatele õpetajatele ja tugispetsialistidele, sh kutseasta.

Esmatähtsad tegevused:

- õpetaja, kutseõpetaja, õppejõu ja tugispetsialisti ameti sisu analüüsimine ja ümbermõtestamine
- kutsestandarditel põhinevate karjäärimudelite kasutuselevõtt ning sidumine õpetajate töötasu ja täiendusõppevõimalustega
- paindlikud võimalused õppida õpetajaks, kutseõpetajaks, õppejõuks või tugispetsialistiks ja/või ametisse asuda
- doktoriõppe tulemuslikkuse suurendamine

⁶ Akadeemilise töötaja karjäärimudel on kajastatud teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas.

2.5. Tagatakse õppeasutuste juhtide järelkasv, toetatakse nende professionaalset arengut, töötatakse välja ja rakendatakse juhtide hindamise süsteem, et soodustada haridusuuenduste levikut ja rakendamist ning vaimset ja füüsilist tervist ja heaolu toetava turvalise õppekeskkonna loomist.

Selleks tuleb:

- luua karjäärivõimalus haridussektoris töötavatele heade juhiomadustega inimestele ja tutvustada õppeasutuse juhi ametit väljaspool sektorit;
- õppeasutuse juhtide värbamisel, professionaalse arengu toetamisel ja töö tagasisidestamisel tugineda õppeasutuse juhi kompetentsimudelile;
- tõsta koolipidaja võimekust õppeasutuse juhtide värbamisel, professionaalse arengu toetamisel ning töösoorituse seires ja hindamisel;
- pakkuda kvaliteetseid ja mõjusaid täiendusõppe võimalusi alg-, kesk- ja meistritasemel, et juhtide pädevus oleks ajakohane ja professionaalne areng oleks toetatud kogu karjääri vältel;
- soodustada õppeasutuste juhtide koostööd parimate tõendus põhiste tööviiside levitamiseks ja ressursside tõhusamaks kasutamiseks.

Esmatähtsad tegevused:

- karjäärivõimaluste loomine haridussektoris töötavatele heade juhiomadustega inimestele ning õppeasutuse juhi ameti tutvustamine väljaspool sektorit
- õppeasutuse juhi kompetentsimudeli arendamine
- koolipidaja võimekuse tõstmine õppeasutuse juhtide värbamisel, professionaalse arengu toetamisel ning töösoorituse seires ja hindamisel

Strateegiline eesmärk 3:

Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.

Kiiresti muutuv ühiskond ja uuenev tööturg, sh uued valdkonnad ja erialad ning uued töövormid nõuavad seniste oskuste ümberkujundamist. Inimeselt eeldab see valmisolekut karjääripöõreteks ja pidevat õppimist – ümberõpet ja enesetäiendamist – kogu elukaare jooksul, haridussüsteemilt suutlikkust kiiresti reageerida muutuvale oskuste vajadusele. Haridussüsteem loob oskuste pakkumise kaudu eeldused ettevõtlikkuseks ja innovatsiooniks, Eesti eripärasid arvestavaks majanduskasvuks ning tasakaalus ja sidusa ühiskonna kujunemiseks. Elanikkonna vananemine toob kaasa uued väljakutsed tööturul ja sotsiaalvaldkonnas, muutuvad töö tegemise viisid ja ootused tulevasele töötajale. Aastaks 2035 kasvab veelgi nõudlus tehnoloogiaga seotud oskuste järele. Uutel tehnoloogiatel põhinevas ühiskonnas suureneb hariduse roll ühiskonna kultuurilises ja ökoloogilises kestma jäämises. Inimestel aitavad tööturul kohaneda üld- ja tulevikupädevused ning vähemalt paaris valdkonnas süvitsi minevad erialapädevused (nn T-kujuline oskuste mudel). Hariduses omandavad üha suurema kaalu paindlikud ja praktilised täiendusõppevõimalused ja töökohapõhised õppevormid.

Kolmanda strateegilise eesmärgi indikaatorid

1. Hõivatute osakaal eri- ja kutsealase haridusega 20–34a inimeste hulgas (%)

üks aasta pärast lõpetamist

78

85

viis aastat pärast lõpetamist

74

80

2. Baastasemest kõrgema taseme digioskustega 16–74aastaste osakaal (%)

37

60

3. Lõpetajate ettevõtlikkus

Uus indikaator, meetoodika töötatakse välja

Sihid aastaks 2035

Elukestev õpe ja karjääripöörde võimalused:

väärtustatud on oskused, mis loovad suuremat lisandväärtust, ning kõigil Eesti inimestel on võimalik omandada tööturul edukaks toimetulekuks vajalikud teadmised ja oskused täiendus- ja ümberõppe kaudu. On loodud tugimeetmed erivajadustega inimeste tööturule suundumiseks ja seal muutustega kohanemiseks.

Eesti kui talendikeskus:

haridussüsteem, õigusruum ja maksusüsteem soodustavad targaks ettevõtluseks vajalike oskuste arendamist ning vajaduse korral talentide Eestisse meelitamist. Eesti on atraktiivne elukeskkond nii välismaal õppinud eestimaalaste kui ka Eestis hariduse omandanud välismaalaste jaoks.

Kutsesüsteem:

hariduse ja töömaailma koostöö lähtub oskuste seirest; oskuste vajaduse ja inimeste oskuste hindamine ning individuaalse õpi- ja karjääritee kujundamine põhineb mh suurandmetel.

Inimeste õpivalikud:

nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkonnad, eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimiseks ja arendamiseks olulised ja avalike teenuste pakkumisega seotud valdkonnad on eelisarendatud.

IT haridus:

infotehnoloogia loomise oskus kõikides eagruppides loob võrdsed võimalused ning eelduse konkurentsivõime kasvuks.

Õppeasutuste ja tööandjate koostöö

on sisukas ja avatud; tehakse koostööd karjääri- ja ettevõtlusõppe rakendamiseks kogu põhi- ja keskkhariduses; laienevad töökohapõhise õppe ja praktika võimalused.

Tegevussuunad 3

3.1. Arendatakse välja ja rakendatakse kõigi sihtrühmade vajadusi arvestav jätkusuutlik süsteem tööjõu ja oskuste vajaduse prognoosimiseks ja seireks ning tegevuse koordineerimiseks eri osaliste vahel, et toetada tööturu vajadustest lähtuvate oskuste omandamist ning sidustada paremini haridus ja töömaailm.

Selleks tuleb:

- töötada välja koosloomemudelid, mis tagavad tööturu osaliste aktiivse ja sisulise kaasamise hariduse ja töömaailma sidustamisse;
- edasi arendada ja rakendada tööjõu ja oskuste vajaduse seire-, prognoosi- ja tagasisidesüsteemi, sh suurandmete analüüsi võimekust, ning uuendada metoodikat, et prognoosida saaks eelkõige oskuste, mitte ametite vajadust ning tulemused oleksid laiemalt kasutatavad;
- reformida kutsesüsteemi, sh minna üle kutsestandarditelt oskuste profiilidele, töötada välja oskuste maatriks ja klassifikaator, oskuste hindamise kriteeriumid ja vahendid eri sihtrühmadele ning üld- ja erialapädevuste ja osakvalifikatsioonide tunnustamine;
- luua digilahendus individuaalse õpitee ja karjääri haldamiseks ning oskuste hindamiseks (hariduse digilugu);
- arendada Eesti-siseselt ja rahvusvaheliselt kokku lepitud põhimõtete alusel edasi kutseeksameid;
- tagada Euroopa Liidu kvalifikatsioonide ning varasema õpi- ja töökogemuse võrreldavuse ja tunnustamise vahendite rakendamine ja koostoime, toetades kogemuste vahetust teiste liikmesriikidega ning tähtsustades varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise süsteemi arendamist.

Esmatähtsad tegevused:

- oskuste vajaduse seire-, prognoosi- ja tagasisidesüsteemi arendamine tulemuste laiemaks kasutamiseks
- digilahenduse loomine individuaalse õpitee ja karjääri haldamiseks ning oskuste hindamiseks (hariduse digilugu)

3.2. Soodustatakse suuremat lisandväärtust loovate oskuste arendamist ning laiendatakse täiendus- ja ümberõppevõimalusi, sh töökohapõhist õpet, et reageerida kiiresti töömaailma arenguvajadustele ning tagada kõigile Eesti inimestele tööturul vajalikud oskused ja teadmised.

Selleks tuleb:

- pakkuda enam kutse- ja kõrgharidusõpet ning täiendus- ja ümberõppevõimalusi nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondades, ühiskonnas eelisarendamist vajavates valdkondades ja oluliste avalike teenuste pakkumisel (nt õpetaja, tervishoiutöötaja, siseturvalisuse valdkonna töötajad);
- tugevdada kutse- ja kõrghariduse rolli kvaliteetse täienduskoolituse pakkumisel, sh õppekavade arendamine, koolitajate koolitus jms;
- toetada koolitusvajaduse määramise ja tugimeetmete abil karjääripöörde võimalusi;
- populariseerida pidevat enesearendamist ja õppes osalemist, pöörates seejuures enam tähelepanu sihtrühmadele, kes osalevad õppes vähem;
- täienduskoolitusvõimaluste ja paindlike õpivõimaluste abil soodustada täiskasvanute tööturupotentsiaali tõhusamat rakendamist, sh ettevõtlusega alustamist, ning võimaldada samaaegset õppimist ja töötamist;
- populariseerida loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogia valdkonda;
- tõsta inimeste teadlikkust infoühiskonna võimalustest ja ohtudest ning arendada kõikide eagruppide digioskusi, sh digiturbepädevust, et suurendada digitaalset kaasatust;
- arendada ettevõtlikkus- ja ettevõtluspädevust kõikidel haridustasemetel ja -liikides, sh suurendada õppijate valmisolekut alustada ettevõtlusega;
- luua meetmed (stipendiumid, õppelaenu tagasimaksmine vms, sh õppeks välismaal) õppijate hulgas väheatraktiivsete, kuid ühiskonnas vajalike ja suuremat lisandväärtust loovate erialade omandamiseks;
- luua terviklik talendipoliitika, mis aitab talente Eestis hoida, Eestisse meelitada ja Eesti ühiskonnaga siduda;
- soodustada välisriikidest pärit õpilaste ja üliõpilaste kaasamist Eesti ühiskonda ja lõpetanute siirdumist Eesti tööturule; tõhustada toetusmeetmeid (k.a eesti keele õpe kõrgemal kui A2-tasemel), et tipposkustega välisõppurid ja vilistlased jääksid püsivalt Eestisse;
- kasvatada avatust innovatsioonile ning tõhustada nii riigisisest kui rahvusvahelist koostööd haridusasutuste ja tööturu vahel innovaatiliste arendustegevuste alal; toetada hariduse ning teadus- ja arendustegevuse kaudu ettevõtete osalust globaalsetes väärtusahelates, sh tipp tehnoloogiate loomine ja kasutuselevõtt; arendada ettevõtlusdoktorantuuri ja -magistrantuuri.
- jätkata töökohapõhise õppe ja praktikasüsteemi arendamist (kvaliteet, õpirände võimaluste avardamine, populariseerimine) ja laiendamist ühiskonna ja töömaailma vajadustest lähtudes.

Esmatähtsad tegevused:

- õppimisvõimaluste laiendamine nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondades, ühiskonnas eelisarendamist vajavates valdkondades ja oluliste avalike teenuste pakkumisel
- töökohapõhise õppe ja praktikasüsteemi laiendamine ja arendamine
- haridusasutuste ja tööturu vahel koostöö suurendamine innovaatilise arendustegevuse alal; ettevõtlusdoktorantuuri ja -magistrantuuri arendamine
- digioskuste arendamine kõikides eagruppides suuremaks digitaalseks kaasatuseks ja infotehnoloogia loomise oskuse arendamiseks

Arengukava juhtimine ja elluviimine

Haridusvaldkonna arengukava viiakse ellu, lähtudes riigieelarve seadusest ja Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. aasta määrusest nr 117 „Valdkonna arengukava ja programmide koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord“. Haridusvaldkonna arengukava elluviimist koordineerib Haridus- ja Teadusministeerium. Arengukava elluviimist ja aruandlust toetab laiapõhjaline juhtkomisjon. Komisjon annab nõu ministrile, toetab arengukava elluviimisel valdkondadevaheliste seoste ja mõjude arvesse võtmist ning analüüsib aruandeid ja hindab arengukava eesmärkide poole liikumist. Juhtkomisjon annab soovitusi programmide algatamiseks, muutmiseks ja lõpetamiseks, toetudes nendes otsustes valdkonna arengukavaga seotud tulemusaruannetele, ning annab hinnangu arengukava muutmise ja lõpetamise kohta. Juhtkomisjoni kuuluvad Haridus- ja Teadusministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Kultuuriministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi, Maaeluministeeriumi, Siseministeeriumi, Riigikantsleli, Eesti Noorteühenduste Liidu, Eesti Keelenõukogu, Puuetega Inimeste Koja, Eesti Linnade ja Valdade Liidu, Eesti Töandjate Keskliidu, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja, Eesti Töötukassa ning Eesti Ametiühingute Keskliidu esindajad ja kuni seitse valdkonna eksperti.

Arengukava eesmärgi ja strateegiliste eesmärkide elluviimiseks on programm, mida koostatakse ja muudetakse eelarvestrateegia ja riigieelarve koostamise raames. Programmi tasandil panustavad arengukava elluviimisse ministeeriumid, kohalikud omavalitsused, töandjate ja töövõtjate esindusorganisatsioonid, kutse- ja erialaliidud, õpetajad ja õppejõud, õppijad, haridusvaldkonnaga seotud vabaühendused ja huvirühmad jt vastavalt arengukavale ja selle programmile.

Arengukava täitmise kohta antakse aru tulemusvaldkonna aruandluse raames programmide kaupa ja vajaduspõhiste hindamiste kaudu. Arengukava eesmärkide täitmist hinnatakse vähemalt kaks korda arengukava elluviimise perioodil, sh viimane vahehindamine mitte hiljem kui kolm aastat enne arengukava lõppu.

Seosed olulisemate Euroopa Liidu ja rahvusvaheliste poliitikate ning teiste valdkondlike arengukavadega

Haridusvaldkonna arengukava on tihedalt seotud:

1. **Euroopa sotsiaalõiguste samba eesmärkidega**⁷, mille kohaselt igaühel on õigus kõrgetasemelisele ja kaasavale haridusele, koolitusele ja elukestvale õppele, et säilitada ja omandada oskused, mis võimaldavad ühiskonnas täielikult osaleda ja aitavad edukalt suunduda tööturule. Lastel on õigus kvaliteetsele ja taskukohasele alusharidusele ja lapsehoiule ning õigus kaitsele vaesuse vastu;
2. **ÜRO säästva arengu eesmärkidega**⁸ tagada kõigile kättesaadav kaasav ja kõrgetasemeline haridus ning elukestva õppe võimalused, vähendada ebavõrdsust ning lähtuda keskkonnasäästlikkusest ja energiatõhususest (vt täpsemalt lisa 1);
3. **Euroopa roheline kokkulepega**⁹, mis mh toetab kestliku arengu alaste teadmiste, oskuste ja hoiakute arendamist, ökoloogilise üleminekuga seoses ümber- ja täiendõppe pakkumist ning lisainvesteeringute suunamist koolitaristusse;
4. **Euroopa Liidu ühtse visiooniga Euroopa haridusruumist**, mille raames edendatakse liikmesriikide vahelist koostööd ja parimate tavade vahetamist, et edendada haridus- ja koolitussüsteemides kaasavat, elukestvat ja innovatsioonil põhinevat õpet ning toetada takistusteta õpialast liikumist eri haridustasemetel ja -liikides.

7 Euroopa sotsiaalõiguste samba 20 põhimõtet [link](#)

8 Säästva arengu tegevuskava aastaks 2030 [link](#)

9 Communication from the Commission: The European Green Deal [link](#)

Haridusvaldkonna arengukava lähtub ka järgmistest dokumentidest:

1. Euroopa Liidu Nõukogu soovitus **kvaliteetse alushariduse ja lapsehoiusteemide kohta**¹⁰;
2. Euroopa Liidu Nõukogu soovitus **varakult haridussüsteemist lahkumise vähendamise poliitika kohta**¹¹;
3. Euroopa Liidu Nõukogu soovitus **võtmepädevuste kohta elukestvas õppes**¹²;
4. Euroopa Liidu Nõukogu soovitus **tervikliku keeleõppekäsituse kohta**¹³;
5. Euroopa Liidu Nõukogu soovitus **mitteformaalse ja informalse õppe valideerimise kohta**¹⁴;
6. Euroopa Liidu Nõukogu soovitus **oskuste täiendamise meetmete kohta**¹⁵;
7. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsus **oskuste ja kvalifikatsioonidega seotud paremate teenuste pakkumise ühise raamistiku (Europass) kohta**¹⁶;
8. Euroopa Komisjoni teatis „**Euroopa uus oskuste tegevuskava**“¹⁷;
9. Euroopa Liidu Nõukogu soovitus **elukestva õppe Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku kohta**¹⁸;
10. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitus **Euroopa kvaliteeditagamise võrdlusraamistiku loomise kohta kutsehariduse ja -koolituse valdkonnas**¹⁹;
11. Euroopa Liidu Nõukogu soovitus **haridusasutuse lõpetanute käekäigu jälgimise kohta**²⁰;
12. Euroopa Liidu Nõukogu soovitus **kõrgkoolidiplomite ja keskkooli lõputunnistuste ning välismaal veedetud õppeperioodide õpiväljundite automaatse vastastikuse tunnustamise edendamise kohta**²¹;
13. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitus Euroopa **kutsehariduse ja -koolituse arvestuspunktide süsteemi (ECVET) loomise kohta**²²;
14. **kõrgharidusega seonduvate kvalifikatsioonide Euroopa regioonis tunnustamise konventsioon** (Lissaboni tunnustamise konventsioon)²³;
15. **Bologna deklaratsioon**²⁴.

18 Euroopa Liidu Nõukogu soovitus kvaliteetse alushariduse ja lapsehoiusteemide kohta [link](#)

19 Euroopa Liidu Nõukogu soovitus varakult haridussüsteemist lahkumise vähendamise poliitika kohta [link](#)

20 Euroopa Liidu Nõukogu soovitus võtmepädevuste kohta (2018) [link](#)

21 Euroopa Liidu Nõukogu soovitus tervikliku keeleõppekäsituse kohta (2019) [link](#)

22 Euroopa Liidu Nõukogu soovitus mitteformaalse ja informalse õppe valideerimise kohta (2012) [link](#)

23 Euroopa Liidu Nõukogu soovitus oskuste täiendamise meetmete kohta (2016) [link](#)

24 Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsus oskuste ja kvalifikatsioonidega seotud paremate teenuste pakkumise ühise raamistiku (Europass) kohta (2018) [link](#)

25 Euroopa Komisjoni teatis Euroopa uus oskuste tegevuskava (2016) [link](#)

26 Euroopa Liidu Nõukogu soovitus elukestva õppe Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku kohta (2017) [link](#)

27 Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitus Euroopa kvaliteeditagamise võrdlusraamistiku loomise kohta kutsehariduse ja -koolituse valdkonnas (2009) [link](#)

28 Euroopa Liidu Nõukogu soovitus haridusasutuse lõpetanute käekäigu jälgimise kohta (2017) [link](#)

29 Euroopa Liidu Nõukogu soovitus kõrgkoolidiplomite ja keskkooli lõputunnistuste ning välismaal veedetud õppeperioodide õpiväljundite automaatse vastastikuse tunnustamise edendamise kohta [link](#)

30 Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitus Euroopa kutsehariduse ja -koolituse arvestuspunktide süsteemi (ECVET) loomise kohta (2009) [link](#)

31 Kõrgharidusega seonduvate kvalifikatsioonide Euroopa regioonis tunnustamise konventsioon [link](#)

32 Bologna deklaratsioon [link](#)

Haridusvaldkonna arengukava panustab **Eesti 2035** eesmärkide täitmisel. Haridusvaldkonna arengukava on seotud kõikide Eesti 2035 strateegiliste sihtidega: Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed; Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud; Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik; Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond ning Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik. Strateegiliste sihtide saavutamiseks loodud teemavaldkondadest panustab haridusvaldkonna arengukava enam Eesti 2035 strateegia oskuste ja tööturu valdkonda, kus eesmärgiks on seatud haridussüsteemi arendamine õppijast lähtuvalt, paindlikuks ja tulevikku vaatavaks. Haridusvaldkonna arengukava toetab inimeste teadmiste ja oskuste arendamist vastavalt tööturu vajadustele ja majandusstruktuuri muutustele ning rände- ja lõimumispoliitikat.

Heaolu arengukava 2016–2023 eesmärkidest seostub haridusvaldkonna arengukava peamiselt õpivõimaluste vastavuse tagamisega tööturu arenguvajadustele ning võrdsete võimaluste loomisega elukestvaks õppeks, sh soodustades täiskasvanute tööturupotentsiaali tõhusamat rakendamist. Ühised teemad on ka laste vaimse ja füüsilise heaolu tagamine (sh üldpädevuste arendamine ja lapsevanemate toetamine) ning väärkohtlemise ennetamine.

Riigikaitse arengukava 2017–2026 eesmärkidest panustab haridusvaldkonna arengukava eelkõige Eesti ühiskonna sidususe suurendamisse, mida toetab selgelt ka haridusvaldkonna arengukava üldeesmärk: „Eesti inimestel on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut.“

Haridusvaldkonna arengukava panustab koos **energiamaajanduse arengukavaga aastani 2030** keskkonnaseisundi parendamisse (keskkonnateadlikkus, säästev areng, energiatõhus taristu jne). Ühisosa on ka energeetikaalase hariduse tõhustamine, mille raames soodustatakse ettevõtete ja haridusasutuste tihedamat koostööd ning toetatakse vajalike spetsialistide ettevalmistamist.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 peab oluliseks looduskeskkonna säästvat arengut ning seab eesmärgiks, et inimesed väärtustavad loodust kõrgelt, sõltumata oma haridustasemest või sellest, kas nad elavad linnas või maal. Ühiskonda ja looduskeskkonda säästev areng on üks läbivatest põhimõtetest ka haridusvaldkonna arengukavas. Õppimine peab toimuma väga erinevates keskkondades, sh looduses. Taristu ja õpperuumid peavad olema kooskõlas energiatõhususe põhimõtetega.

Välispoliitika arengukava 2030 üks eesmärkidest on inimeste heaolu kasv. Inimeste heaolu ja turvalisus on ka haridusvaldkonna arengukava aluspõhimõtte hulgas. Oluline seos on ka hariduse ja teaduse roll rahvusvahelistumisel ja Eesti kuvandi loomisel.

Põllumajanduse ja kalanduse arengukava 2030 eesmärkidest seostub haridusvaldkonna arengukava nii põllumajandus- ja kalandusvaldkonna spetsialistide ettevalmistamise kui ka regionaalarengu teemadega, s.t arengutõuget vajavate piirkondade terviklahendused koostöös teiste ministriumidega (transport, haridus, tervishoid, ettevõtlus).

Rahvastiku tervise arengukava 2030 üldeesmärk on, et Eesti elanikud on võimalikult terved kogu elukaare jooksul ning nende tervis ja heaolu on hoitud ja toetatud. Inimeste heaolu, sh vaimne ja füüsiline tervis ja turvalisus on ka haridusvaldkonna üks läbivatest põhimõtetest. Õppekeskkond peab olema igas mõttes turvaline ning toetama füüsilist ja vaimset heaolu. Haridusvaldkonna arengukavas on olulisel kohal üldpädevuste, mh enesemääratluspädevuse arendamine, mis hõlmab oskust teadvustada ja lahendada oma vaimse ja füüsilise tervisega seotud ning inimsuhetes tekkivaid probleeme. Lisaks on rahvastiku tervise arengukava üheks tegevuseks personali võimekuse kasvatamine, juhtimise ja vastutuse tugevdamine, et tervishoius töötaksid motiveeritud ja kompetentsed töötajad, kelle väljaõpe vastab elanikkonna ja tervishoiusüsteemi vajadustele.

Metsanduse arengukava aastani 2030 (koostamisel) ja haridusvaldkonna arengukava ühendab läbiva põhimõttena ühiskonna ja looduskeskkonna säästev areng. Taristu ja õpperuumide ehitamisel ja arendamisel on oluline arvestada energiatõhususe põhimõtetega. Haridusvaldkonna arengukavas toetatakse üldpädevuste arengut ja väärtushoiakute kujunemist, mis on eelduseks ühiskonna ja looduskeskkonna säästva arengu tagamisel.

Transpordi ja liikuvuse arengukava 2030 eesmärkidest on haridusvaldkonna arengukavaga seotud transpordikorraldus, mis on oluline õppijate ligipääsu tagamisel nii formaal- kui mitteformaalõppele.

Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2035 fookusteemadest annab haridusvaldkonna arengukava panuse järgmistesse: tõenduspõhisus; õppejõudude järelkasv; rahvusvahelise koostöö suurendamine; haridusasutuste ja töömaailma suurem koostöö ning kasvvaldkondade eelisarendamine.

Eesti keele arengukava 2035 üldeesmärk on tagada eesti keele elujõud ja toimimine esimese keelena kõigis eluvaldkondades, tagada igapäevase õiguse kasutada Eestis eesti keelt ning säilitada ja tugevdada eesti keele staatust, mainet ja eestikeelset kultuuriruumi ning väärtustada teiste keelte valdamist. Eesti keele arengukaval ja haridusvaldkonna arengukaval on rida ühiseid teemasid. Täiskasvanute eesti keele kui teise keele õppe arendamist toetatakse eesti keele arengukavas keeleõppe võimaluste laiendamise ja praktilise keeleõppe korraldamise kaudu ning haridusvaldkonna arengukavas täiskasvanute elukestva õppe toetamise kaudu. Õppevara arendamisest on eesti keele arengukavas keeletugi õppevara loomisel ja kasutamisel, keeletehnoloogia integreerimine õppevarasse ja täiskasvanute eesti keele kui teise keele õppematerjalid ning haridusvaldkonna arengukavas haridustasemetel ülene õppevara ja -metoodika, eestikeelsete kõrgkooliõpikute loomine, eestikeelne haridus ja eesti keele õpe digilahenduste abil. Õpetajate esma- ja täienduskoolitus on laiemalt haridusvaldkonna arengukavas, eesti keele arengukava keskendub keeleõpetajate ainealase pädevuse tõstmisele ja õpetajate eesti keele oskuse arendamisele. Eesti keele laiem raamistik (õppekorraldus, õppekavad, hindamine) on haridusvaldkonna arengukavas, eesti keele õpetamise metoodika on eesti keele arengukavas. Võõrkeeleõppe korraldus (õppekava, välishindamine) on haridusvaldkonna arengukavas ning mitmekeelsust ja võõrkeeleõpet toetavad tegevused on eesti keele arengukavas.

Haridusvaldkonna arengukava ja noortevaldkonna arengukava 2035 ühine fookus on mitmekülgsete õpiteede toetamine ja noort võimestav lähenemine. Formaal- ja mitteformaalõppe tegevuste kaudu tekib noorel terviklikum pilt oma potentsiaalset (võimetest ja vajadustest) ja teadlikkust saadaolevatest võimalustest. Haridusvaldkonna arengukava loob raamistiku informaal- ja mitteformaalõppe arvestamiseks formaalõppe raames, noortevaldkonna arengukava toetab informaal- ja mitteformaalõpet. Nutikas noorsootöö toetab noorte digipädevuste arendamist. Lisaks toetavad noorsootöö teenused ja tegevused noore sujuvat sisenemist tööturule ning loovad eelduse seal edukaks tegutsemiseks.

Siseturvalisuse arengukava 2030 ja haridusvaldkonna arengukava ühine läbiv teema on inimeste heaolu ja turvalisus, mida haridusvaldkonna arengukavas toetatakse üldpädevuste arendamise ning ühise kultuuri- ja väärtusruumi ja kvaliteetse eestikeelse õppe kaudu. Haridusvaldkonna arengukava toetab siseturvalisuse arengukava 2030 ka vaimselt ja füüsiliselt turvalise õppekeskkonna loomise kaudu. Siseturvalisuse arengukava 2030 oluline osa on ka vägivalla ennetus ja vähendamine.

Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030 on haridusvaldkonna arengukavaga seotud inimeste vaimse ja füüsilise heaolu tagamise, sh tervisliku ja aktiivse eluviisi edendamise kaudu.

Koostamisel olev **kultuuri arengukava 2021–2030** on haridusvaldkonnaga seotud elukestva õppe ning mitteformaal- ja formaalhariduse põimimise eesmärkide kaudu. Samuti rõhutab kultuuripoliitika Eesti kultuuri mitmekesisust ja avatust (sh välisõppuritele), digipädevuste ja loovuse olulisust kõikides õppekavades kõikidel õppetasetel.

Sidusa Eesti arengukava 2021–2030 on seotud haridusvaldkonna arengukavaga eestikeelse haridussüsteemi kaudu, mis aitab kaasa ühiskonna sidususe kasvule. Samaselt haridusvaldkonna arengukavaga annab rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava panuse eesti keele ja kultuuri säilitamisse ja arendamisse.

Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050 on haridusvaldkonna arengukavaga seotud laiemalt läbi keskkonnahoiu ja ressursitõhususe. Maapõuepoliitika põhialustes on valdkonna arendamise üks prioriteetseid suundi õppe-, teadus- ja arendustegevus, et tagada maapõueressursside teaduspõhine, riigi majanduskasvule ja ressursitõhususele suunatud, keskkonnahoidlik ning inimeste tervist säilitav haldamine ja kasutus.

Kliimapolitiitika põhialused aastani 2050 on haridusvaldkonna arengukavaga seotud keskkonnahoiu ja säästva arengu kaudu. Kliimapolitiitika suunise number 4 kohaselt suurendatakse nii tarbijate kui ka ettevõtete kliimasõbralike hoiakute ja valikute kujundamiseks ühiskonna teadlikkust kliimamuutuste leevendamise ja nende mõjudega kohanemisest. Samuti juurutatakse kliimamuutuste temaatika teadmiste-, oskuste- ja hoiakutepõhist käsitlemist kõigil haridustasetel ning mitteformaalses keskkonnahariduses.

Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030 on haridusvaldkonna arengukavaga seotud keskkonnahoiu ja säästva arengu kaudu. Ühiskonna haavatavust ja kohanemist kliimamuutustega mõjutavad oluliselt ka teaduse ning hariduse tase riigis, mis määravad selle, kui valmis ollakse kliimamuutusteks ja kui täpselt osatakse nendega kaasnevat hinnata.

Arengukava maksumuse prognoos

Aasta	Kulu selgitused			Kokku (mln EUR)
	Baastase ja esimene strateegiline eesmärk	Teine strateegiline eesmärk	Kolmas strateegiline eesmärk	
2021	882	65	29	976
2022	976	87	60	1122
2023	1011	153	58	1222
2024	1045	220	64	1330
2025	1099	291	68	1457
2026	1153	331	71	1556
2027	1206	371	72	1649
2028	1221	410	70	1701
2029	1264	445	62	1771
2030	1280	481	45	1807
2031	1342	529	46	1917
2032	1407	580	46	2033
2033	1474	633	47	2153
2034	1544	688	47	2280
2035	1618	747	48	2412

Prognoosis on esitatud eeldatav maksumus miljonites eurodes. Prognoosi aluseks on Statistikaameti rahvastiku prognoos ja Rahandusministeeriumi pikaajaline majandusprognoos. Baastase ja esimene strateegiline eesmärk: formaalhariduse pakkumise kulud, sh tegevuskulud, toetused ja investeeringud; vahendid õpetajate palgataseme säilitamiseks 2020. a võrdlustasemel; koolivõrgu jätkuv korrastamine ruumikvaliteedi põhimõtteid arvestades. Teine strateegiline eesmärk: kulud hariduse kohandatavuse ja paindlikkuse suurendamiseks (HEV, rändetaustaga õppija); õppevara ja õppekava arendamine ning õpetajakoolituse kulud; õpetajate palgakasv 120%-ni riigi keskmisest palgast aastaks 2025 ja selle taseme hoidmine kuni perioodi lõpuni. Kolmas eesmärk sisaldab investeeringuid kolmanda strateegilise suuna tegevustesse, s.o kutsesüsteem, OSKA, täiskasvanute koolitus, praktikakorraldus, töökohapõhine õpe jm.

Mõisted

Digipedagoogika on digioskuste arendamise toetamine ning digivahendite, -õppevara ja -sisu eesmärgipärane ja meetoodiliselt mõtestatud kasutamine õppimisel ja õpetamisel.

Digioskused on infotehnoloogia kasutamise ja digisisu loomise oskused. Digioskused jagunevad kolmeks: digipädevus²⁵, erialased digioskused ja infotehnoloogia lahenduste loomise oskus²⁶.

Ettevõtluspädevus on terviklik teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis on vajalik väärtust loovate ideede elluviimiseks, jätkusuutlikuks toimetulekuks töös või palgatöötajana ning igapäevaelus. Ettevõtluspädevuse mudeli²⁷ kohaselt jaguneb ettevõtluspädevus neljaks pädevusvaldkonnaks: enesejuhtimine, sotsiaalsete olukordade lahendamine, väärtust loov mõtlemine ja lahenduste leidmine ning äriideede elluviimine. Kolm esimest toetavad ettevõtlikkust²⁸ ning neljas hõlmab ettevõtlusteadmisi ja -oskusi.

Ettevõtlusõpe on ettevõtluspädevuse arengut toetav õpe. Ettevõtlusõpe kui ettevõtlikkust arendav meetod tähendab ettevõtlikkust toetavate pädevuste lõimitud arendamist üld- ja erialaainetes. Ettevõtlusõpe kui eriala (nt õppekava, ettevõtluse ained või moodulid) käsitleb komplekselt ettevõtte loomise või arendamise protsessi, andes õppijatele arusaamise ettevõtjast, ettevõtlikkusest ning ettevõttest ja selle toimimisest ettevõtluskeskkonnas.

Formaalõpe on koolieelses lasteasutuses, üldharidus-, kutse- ja kõrgkoolis õppekava alusel toimuv eesmärgistatud õpe, mida viivad läbi spetsiaalse ettevalmistuse ja kvalifikatsiooniga õpetajad või õppejõud.

Haridusasutused on õppeasutused (vt ka õppeasutused) – koolieelsed lasteasutused, põhikoolid, gümnaasiumid, kutseõppeasutused, rakenduskõrgkoolid ja ülikoolid – ning täiskasvanute täienduskoolituse asutused.

Heaolu loov õpikeskkond on õppimiseks loodud vaimsete, sotsiaalsete ja füüsiliste tingimuste kooslus, mis toetab õppija enesetõhusust ja eneseväärtustamist, eluoskuste ja sotsiaalse pädevuse arengut ning psüühilist ja füüsilist tervist laiemalt.

Informaalõpe võib õppija seisukohast lähtudes olla nii eesmärgistatud kui eesmärgistamata õppimine, mis toimub igapäevaelu situatsioonides.

Kaasav haridus on süsteemne lähenemisviis tavakoolides kvaliteetse hariduse pakkumisele, mis vastab tõhusalt kõigi kohaliku kogukonna õpilaste akadeemilise ja sotsiaalse õppimise vajadustele.²⁹

Mitteformaalõpe on eesmärgistatud vabatahtlik õpe, mis toimub kindla õppeprogrammi alusel ja kindlatele huvirühmadele erinevates keskkondades. Mitteformaalse õppe võimalusi pakuvad noorsootöö, huviharidus, vabaharidus ja täiskasvanute täienduskoolitused.

Nutika spetsialiseerumise valdkonnad³⁰ on tegevusalad, kus organisatsioonidel võiks olla keskmisest paremad areamisvõimalused ning teadus- ja arendustegevusse panustamine annaks neile konkurentsieelise.

25 Riikliku õppekava digipädevuse määratlus, mis ühtlasi on kooskõlas Euroopa Komisjoni DigComp raamistikuga: digipädevus on suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toime-
tulekuks kiiresti muutuv asukonnas nii õppides, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahenditega infot ning hinnata selle asjakohasust ja
usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomises ja kasutamises; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid,
suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikesk-
konnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

26 Infotehnoloogia eesmärgipärane kasutamine uute teenuste ja toodete loomiseks ning valdkondade automatiseerimise ja digitaliseerimise toetamiseks

27 Ettevõtluspädevuse mudel [\[link\]](#)

28 Ettevõtlikkus on isiksuseomadustele tuginev hoiak, mida iseloomustavad loov ja uuenduslik mõtlemine, saavutusvajadus, tahtekindlus ja võime ideid teostada.

29 Euroopa Eriõppe ja Kaasava Hariduse Agentuur

30 Eesti Arengufond, „Nutikas spetsialiseerumine – Kvalitatiivne analüüs“, 20.02.2013, [\[link\]](#) Arengufondi korraldatud ning ettevõtjate ja teadusasutuste koostöös tehtud analüüsi põhjal on kasvuvaldkondadeks (1) info- ja kommunikatsioonitehnoloogia horisontaalselt läbi teiste sektorite (nt kasutamine tööstuses, sh automatiseerimine ja robotika, küberturvalisus, tarkvara arendamine); (2) tervisetehnoloogiad ja teenused (nt biotehnoloogia, e-tervis – infotehnoloogia kasutamine meditsiiniteenuste ja -toodete arendamiseks); (3) ressursside efektiivsem kasutamine (nt materjaliteadus- ja tööstus, innovaatiline ehitus ehk „tark maja“, tervist toetav toit, keemiatööstus – põlevkivi efektiivsem kasutamine).

Nutikas õppevara võimaldab tehnoloogia abil õpet kohandada ja personaliseerida. Nutikas õppevara aitab võimendada õppes osalejat ja rikastada tehnoloogia (õpianalüütika, kratid jne) abil õpetamist.

Nüüdisaegne õpikäsitus on arusaam õppimisest ja õpetamisest, mille kohaselt õppimine on aktiivne ja koostööine kogu elu kestev protsess, milles õppija õpib õppima ja võtab oma õppimise eest vastutuse. Õppimise käigus arenevad õppija teadmised ja oskused ning muutuvad tema käitumine ja väärtushinnangud. Õpetaja roll on toetada õppijat ning luua keskkond ja tingimused, milles iga õppija saab oma arengupotentsiaali maksimaalselt realiseerida.

Personaliseeritud õpe³¹ lähtub õppija huvidest, vajadustest, võimetest, õpistiilist ja -rütmist ning õppijal on aktiivne roll oma õpikogemuste ja õpitee kujundamisel. Kui personaliseeritud õppes on juhtroll õppijal, siis individualiseeritud ja diferentseeritud õpet kavandab ja juhhib õpetaja. **Individualiseeritud õppe** puhul annab õpetaja igale õpilasele ülesandeid vastavalt tema õpivajadustele. **Diferentseeritud õppe** puhul annab õpetaja ülesanded rühmadele, mis moodustatakse õppija vajadusi arvestades.³²

Rändetaustaga õppija on õppija, kes on oma elukohariiki sisse rännanud ja/või kellel on olnud praeguse elukohariigi kodakondsusest erinev kodakondsus ja/või kelle vähemalt üks vanem on praegusse elukohariiki sisse rännanud.

Tulevikupädevused on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad toime tulla üha keerukamas kiiresti muutuv maailmas, sh sotsiaalne intelligentsus, innovaativsus ja kohanemisevõime, õppimine ja mõtestamine (võime mõtestada ja väärtustada õpitu sisulist tähendust), kultuuridevaheline pädevus (võime tegutseda eri kultuurikontekstides), mudeldav mõtlemine (oskus töötada suurte andmemahutudega, andmekäsitusoskus, andmepõhine tegevus), uue meedia kirjaoskus, valdkondadeülesus, disainmõtlemine, toimetulek kognitiivse koormusega ja virtuaalne koostöö.³³

Tööturu osapooled on tööandjad, erialaühendused, ametiühingud jt.

Õppeasutused (vt ka haridusasutused) on koolieelsed lasteasutused, põhikoolid, gümnaasiumid, kutseõppeasutused, rakenduskõrgkoolid ja ülikoolid.

Õppijast lähtuv õpe arvestab õppija individuaalsete erinevuste ja arenguvajadustega, et õppijat võimendada. Õppijat võimendav haridus toetab õppija eneseanalüüsioskuse, tegevusvõimekuse (agentsuse), õpioskuse jt üld- ja tulevikuoskuste kujunemist³⁴, sotsiaalset ja emotsionaalset heaolu ning valmidust elukestvalt õppida.

Üldpädevuste all mõeldakse nii Euroopa Liidu Nõukogu soovitusel käsitletud **võtmepädevusi**³⁵ (*key competences*, s.o kirjaoskuspädevus; mitmekeelsuspädevus; matemaatikapädevus ning loodusteadus-, tehnoloogia-, inseneriteaduste pädevus; digipädevus; enesemääratlus-, sotsiaalne ja õpipädevus; kodanikupädevus; ettevõtlikkuspädevus; kultuuri-teadlikkuse ja kultuurilise eneseväljenduse pädevus) kui ka **põhikooli riiklikus õppekavas sätestatud üldpädevusi**³⁶ (kultuuri- ja väärtuspädevus; sotsiaalne ja kodanikupädevus; enesemääratluspädevus, sh suutlikkus järgida terveid eluviise ning oskus lahendada oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid probleeme; õpipädevus; suhtluspädevus; matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus; ettevõtlikkuspädevus ja digipädevus).

31 Nüüdisaegse õpikäsituse rakendamiseks on oluline vastavalt vajadusele rakendada nii individualiseeritud, personaliseeritud kui ka diferentseeritud õpet.

32 Basye, D. (2018). Personalized vs. differentiated vs. individualized learning. [link](#)

33 OECD Learning Compass 2030: Skills for 2030. [link](#); Future Work Skills 2020 [link](#)

34 Ekspertühmade tulekuvisionid ja ettepanekud Eesti haridus-, teadus-, keele- ja noortevaldkonna arendamiseks aastatel 2021–2035 [link](#)

35 Euroopa Liidu Nõukogu soovitus võtmepädevuste kohta (2018) [link](#)

36 Põhikooli riiklik õppekava [link](#)